

demetva a nezaměstnanosti. v tomto ohledu rovněž provedl několik dotazníkových výzkumů mezi dělníky. Přestože byl Zwicker v oboru sociologickém de facto samoukem, vzešly z jeho pera nesporně důležité studie k sociologii nezaměstnanosti (*Nezaměstnanost. Sociologická revue*, 4, 1933, s. 82–87; *K sociologii nezaměstnanosti. Sociologická revue*, 5, 1934, s. 295–304; 6, 1935, s. 34–43). Tento stručný životopisný přehled Bruno Zwickera jistě dokazuje, že jej můžeme považovat za významného československého sociologa meziválečného období.

L. F. Peluněk

Dvacet let od úmrtí Františka Březiny

V únoru 2015 uplyne 20 let od úmrtí jednoho z prvních rusistů Filozofické fakulty MU – PhDr. Františka Březiny (21. 8. 1916 – 4. 2. 1995).

Březina byl absolventem přednášek významného etymologa a slavisty prof. V. Machka a měl tedy již jako student blízký vztah k ruštině. Když byl počátkem 50. let 20. stol. zaveden na fakultě ruský jazyk jako vyučovací předmět, byl Březina doporučen středoškolským učitelem L. Šwírkem, znalcem ruštiny z dob legií na Rusi, za jednoho z asistentů na tomto oboru. Proti jiným cizojazyčným oborům (francouzštině, angličtině, němčině), které těžily z předválečných tradic, postrádala ruština odborníky – znalce jazyka i zkušené pedagogy a její rozvoj byl ztížen i přílivem uchazečů o nový obor. Na příchozího pracovníka dolehly všechny tyto problémy a Březina jako člověk velmi svědomitý a odpovědný usiloval poctivě o jejich překonávání. Výuka byla tehdy ztížena i tím, že šlo nejen o čerstvě přijaté absolventy gymnázií, ale i o mnohé věkem starší ucha-

zecc, kteří se dané do studia ruštiny při zaměstnání většinou nejen ze zájmu, ale i z nedostatku uplatnění v dosavadním oboru. Právě záležitosti těchto zájemců vedoucí k různým komplikacím, představovaly rozsáhlou náplň Březinovy pedagogické činnosti a staly se konec konců i jednou z příčin, proč další jeho odborný vývoj nedospěl k žádoucímu růstu vlastní publikační aktivity a počtu vědeckých hodnot. To vše přerušila posléze také vážná choroba, která vedla k jeho odchodu.

Vzpomeňme i dnes na pracovníka, který svou činností zřetelně poznamenal rozvoj důležitého fakultního oboru.

S. Žaža

Vzpomínka na Zdeňka Štěpánka

Začátkem ledna 2015 tomu bude již deset let, co nás opustil významný historik plukovník doc. PhDr. Zdeněk Štěpánek, CSc. Narodil se 17. července 1926 v Prosetíně nedaleko Bystřice nad Pernštejnem. Po ukončení středoškolských studií na gymnáziu v Boskovicích zahájil studium oborů zeměpis a dějepis na Masarykově univerzitě. Záhy se projevil jeho talent, takže v roce 1946 začal pracovat jako pomocná vědecká síla a o rok později se stal asistentem na Pedagogické fakultě MU. Základní vojenskou službu nastoupil 1. října 1950 a nedlouho poté byl převelen na historické pracoviště nově založené Vojenské technické akademie v Brně. Svou odbornou činností zde výrazně přispěl k pozvednutí vojenské kartografie z politické úrovně na úroveň odbornou. Již v této době se také začal zabývat historií českých zemí v období nacistické okupace. Výzkumu této problematiky pak zasvětil celý zbytek života.

Roku 1963 Zdeněk Štěpánek úspěšně obhájil kandidátskou dizertaci s názvem *Partyzánské hnutí na východní Moravě* a následně se stal členem předsednictva Československého výboru pro dějiny odboje. Za publikační činnost posléze získal i Cenu Jihomoravského kraje. Habilitoval se spisem *České země a Slovenské národní povstání*, avšak slibně se rozvíjející kariéra docenta Štěpánka byla násilně přerušena invází vojsk Varšavského paktu do Československa 21. 8. 1968. Jelikož s touto okupací vyslovil nesouhlas, byl odvolán z funkce vedoucího katedry a nadřízení mu nakonec zcela znemožnili působit v oboru. Následovala práce čerpadláře u firmy Geotest Brno a s ní spojené nucené cestování z místa na místo. Ani za dob tzv. normalizace však docent Štěpánek v těžké životní situaci nerezignoval a snažil se podle možností dál soukromě pokračovat v badatelské činnosti.

Teprve listopadové události roku 1989 však otevřely cestu k možnosti znovu po dlouhých letech svobodně bádat, publikovat i přednášet. Zdeněk Štěpánek postupně zveřejnil několik zajímavých studií na stránkách odborných periodik (Časopis Matice moravské, Forum Brunense, Vlastivědný věstník moravský aj.). Velmi významná pak byla dlouholetá spolupráce s příslušníkem druhého odboje a bývalým vězněm nacistického režimu JUDr. Františkem Vaškem (1924–2008). Kromě řady studií a článků společně napsali dvě monografie. Jako první vyšla v Brně roku 2002 kniha *První a druhé stanné právo na Moravě (1941–1942)*. O rok později spatřila světlo světa publikace *Trnitá cesta Moravského duchovenstva (1939–1945)* věnovaná nacistické perzekuci církví na Moravě. Vyvrcholení Štěpánkova badatelského úsilí však představuje dílo *Nacifikace a moravští lékaři (1939–1945)* vydané Maticí Moravskou roku 2004.

Po listopadu 1989 se Zdeněk Štěpánek také konečně mohl vrátit k přednáškové

činnosti. Řadu vystoupení pro veřejnost absolvoval v Pamětní síni Kounicových kolejí v Brně v rámci svého členství v Historicko-dokumentační komisi Českého svazu bojovníků za svobodu. Společně s Františkem Vaškem realizoval na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity dvousemestrální kurz Česká společnost v době nacismu I–II, který zaznamenal mezi studenty velmi pozitivní ohlas a byl jimi hojně navštěvován. Docent Štěpánek také obětavě pomáhal studentům jako konzultant mnoha bakalářských a magisterských prací věnovaných problematice období českých dějin v letech 1939–1945. Jeho záslužná vědecko-pedagogická činnost byla oceněna udělením bronzové medaile Masarykovy univerzity, kterou obdržel 14. prosince 2004 z rukou vedoucího Historického ústavu FF MU prof. PhDr. Jiřího Malíře, CSc. Tehdy však již bojoval s těžkou chorobou, která bohužel znemožnila realizaci zamýšlené společné monografie s historikem Václavem Kuraelem o českém národním povstání. Přes zhoršující se zdravotní stav však docent Štěpánek nerezignoval a v průběhu své nemoci stále pracoval na několika dílčích studiích, jejichž vydání se však již nedožil. V posledních letech svého života strávil hodně času v milovaném rodném Prosetíně.

Zdeněk Štěpánek zemřel 7. ledna 2005. Odešel v něm nejen neopomenutelný odborník na významnou etapu moderních českých dějin, ale především osobně poctivý a dobrý člověk.

V. Černý

Vzpomínáme na profesora Ivo Havlíčka

Dne 20. ledna 2015 si připomeneme desáté výročí úmrtí pana profesora Ivo Havlíčka, který od roku 1994 působil na Masarykově univerzitě v Brně a v roce